

Prostřednictvím soudů zajišťuje stát ochranu veřejných a soukromých subjektivních práv jako jednu ze svých základních funkcí¹. Činnost nezávislých soudů jako státních orgánů, vykonávaná podle stanovených pravidel a spočívající v závazném řešení konkrétních případů podle právních norem je soudnictvím².

Právo na příznivé životní prostředí je základním subjektivním právem každého z nás³. Zásah do tohoto práva⁴, jakož i do dalších práv s ochranou životního prostředí souvisejících⁵ proto na vnitrostátní úrovni povinně přezkoumávají soudy. V České republice neexistují specializované soudy ochrany životního prostředí. Ochranu práva na příznivé životní prostředí poskytují soudy obecné soudní soustavy a Ústavní soud prostřednictvím čtyř kategorií soudního řízení:

- 1) trestního řízení, v němž soudy posuzují vinu a ukládají trest ve věcech trestně právních (trestné činy proti životnímu prostředí);
- 2) občanskoprávního řízení, v němž soudy soudí věci občanskoprávní a obchodní (náhrada na složkách životního prostředí, které jsou věcmi);
- 3) soudního řízení správního, v němž se přezkoumávají správní rozhodnutí (rozhodnutí ve věcech ochrany životního prostředí a jeho složek), a konečně
- 4) řízení před Ústavním soudem při výkonu konkrétní i abstraktní kontroly ústavnosti⁶.

Soudnictví se dnes již neomezuje na vnitrostátní. Setkáváme se s ním i na úrovni nadnárodní - komunitární a mezinárodní. Zatímco existence vnitrostátního soudnictví je typickým projevem státní suverenity, výkon komunitárního a mezinárodního soudnictví je projevem vůle států svou suverenitu omezit.

Na úseku ochrany životního prostředí působí jako stálý mezinárodní soudní orgán Mezinárodní soudní dvůr (*International Court of Justice*) se sídlem v nizozemském Haagu zřízený v rámci systému Organizace spojených národů. Při něm byla vytvořena stálá Komora pro otázky životního prostředí. Vedle MSD je k rozhodování některých otázek životního prostředí příslušný také Mezinárodní tribunál pro mořské právo se sídlem v německém Hamburku, který byl zřízen Úmluvou o mořském právu v roce 1982. *Ad hoc* se při prosazování závazků k ochraně životního prostředí uplatňuje pravomoc tzv. mimořádných zelených soudů⁷, které působí jako soudy arbitrážní.

Vstupem do Evropské unie k 1. květnu 2004 se ČR zapojila do právního společenství, jak lze Evropská společenství charakterizovat⁸, jehož součástí je také soudní systém zajišťující právní ochranu při používání evropského práva⁹. Pro dohled nad prosazováním práva životního prostředí Společenství¹⁰ nepůsobí na úrovni Evropských společenství specializovaný soud. S konkrétními problémy se vyrovnává v rámci své působnosti Evropský soudní dvůr.

Judikatura ESD je rozsáhlá. Rozsudky na úseku ochrany životního prostředí jsou, byť jejich četnost neustále roste, jen jednou z jejích mnoha složek. Nevydává je specializovaný senát¹¹. Stejně tak u ESD nepůsobí soudci specializovaní výhradně na evropské právo životního prostředí. Určitá specializace existuje jen mezi generálními advokáty.

Ve srovnání s mezinárodními soudními institucemi sehraává ESD při prosazování nadnárodních, v tomto případě komunitárních, norem k ochraně životního prostředí mnohem významnější roli. Tato skutečnost podle mého názoru logicky vyplývá již z porovnání počtu rozhodovaných případů. Otázkou ovšem zůstává, jak dalece a účinně ESD využívá právní základ, který mu k prosazování ochrany životního prostředí dává primární a sekundární právo. Na jaký přístup k ochraně životního prostředí, která je jedním z cílů Společenství, lze z analýzy judikatury ESD vůbec usuzovat? I ten nejaktivnější přístup by byl zbytečný, pokud by neexistoval mechanismus pro jeho prosazení v praxi. Proto je důležité se ptát, jak účinným nástrojem jsou v tomto ohledu rozsudky ESD. Předkládaná diplomová práce hledá odpovědi na tyto i další dílčí otázky.

Není jejím cílem seznámit čtenáře s veškerou judikaturou ESD na úseku práva životního prostředí Společenství. Taková analýza nejen, že svým rozsahem a náročností zcela přesahuje možnosti této práce, ale ani není k pochopení významu ESD nutná. Proto jsem v práci zvolila jiný postup.

Nejprve popíši kdy a z jakého popudu se Společenství začala problematice životního prostředí věnovat, jaké jsou cíle politiky životního prostředí Společenství, co tvoří právní základ této politiky a jakými nástroji Společenství k ochraně životního prostředí působí (kapitola 1). V kapitole 2 vysvětlím jaké postavení ESD v systému institucí Společenství má a za jakých okolností se právem životního prostředí zabývá. Následně v kapitole 3 upozorním na tendence, které se v judikatuře na úseku práva životního prostředí obecně projevují a pokusím se zjistit jaké dopady má judikatura ESD na právo životního prostředí, členské státy a na ochranu životního prostředí. Významnou částí diplomové práce je podrobná analýza judikatury ESD týkající se směrnice o ptácích (kapitola 4). Na jejím příkladu čtenáři demonstruji konkrétní problémy, které ESD v rámci své pravomoci řeší, aby bylo zcela jasné, jakým směrem se ESD ve svých úvahách na úseku práva životního prostředí ubírá. V závěru nejen odpovím na vytyčené otázky, ale pokusím se také obecně zhodnotit roli ESD v ochraně životního prostředí.